

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (มานิต ถาวโร ป.ธ.๙)

(พ.ศ. ๒๔๖๐-)

ชาติภูมิ

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (มานิต ถาวโร) นามเดิม กงมา นามสกุล ก่อบุญ เกิดวันที่ ๒๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ ตรงกับวันเสาร์ แรม ๑ ค่ำ เดือนยี่ ปีมะเส็ง ที่บ้านบ่อชะเนง ตำบลหนองแก้ว อำเภอบ้านนา จังหวัดอุบลราชธานี (ปัจจุบันเป็นอำเภอหัวตะพาน จังหวัดอำนาจเจริญ) บิดาชื่อนายช่วย มารดาชื่อนางกา นามสกุล ก่อบุญ เป็นบุตรคนที่ ๔ ในจำนวนพี่น้อง ๑๑ คน

การศึกษา บรรพชาและอุปสมบท

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ได้รับการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรมดังนี้

พ.ศ. ๒๔๗๐ อายุ ๑๐ ปี ได้เข้าเรียนที่โรงเรียนประชาบาลประจำตำบลหนองแก้ว ซึ่งตั้งอยู่ที่ ศาลาการเปรียญวัดบ้านโคกเกาะ ตำบลหนองแก้ว อำเภอบ้านนา จังหวัดอุบลราชธานี ขณะเรียนอยู่ ชั้นประถมปีที่ ๑ เนื่องจากมีเหตุจำเป็นบางประการจึงได้หยุดการเรียน

การบรรพชา

พ.ศ. ๒๔๗๒ บิดามารดา และญาติพี่น้องนำตัวไปบรรพชาเป็นสามเณรพระอุปชฌาย์ได้เปลี่ยนชื่อ ให้เป็น “มานิต” ที่วัดบ้านบ่อชะเนง ซึ่งเป็นวัดประจำหมู่บ้าน พร้อมเพื่อนรุ่นพี่ชื่อชัย โดยมีเจ้าอาวาสชื่อ ญาคูไม้ เป็นพระอุปชฌาย์ โดยที่ไม่ได้เตรียมตัวมาก่อน ทุกอย่างต้องทำตามพระอุปชฌาย์ทั้งนั้น เป็นสามเณรอยู่ ๑ ปี ได้เรียนหนังสือธรรมบ้าง สวดมนต์เวลาค่ำบ้าง นอกจากนั้นก็รดน้ำต้นไม้ มองไม่เห็นทางที่จะก้าวหน้า ถึงแม้จะมีการเปิดสอนนักธรรมตรีที่ วัดนั้น และที่บ้านใกล้เคียงก็มีสำนักเรียน มูลกัจจายน์ ด้วยแต่ยังไม่ศรัทธา ไม่มีอุตสาหะที่จะเรียน หลังจากออกพรรษาแล้วได้เดินธุดงค์ติดตามพระธุดงค์สาย พระอาจารย์เสาร์กนฺตสีโล พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต พระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม ไปหลายอำเภอในเขต จังหวัดอุบลราชธานี

พ.ศ. ๒๔๗๓ เดินธุดงค์พร้อมกับคณะโดยผ่านจังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดมหาสารคามไปยัง จังหวัดขอนแก่น จำพรรษาที่วัดป่าช้าเหล่ากา ปัจจุบันนี้เรียกว่าวัดป่าวิเวกธรรม ตำบลพระลับ อำเภอเมือง ขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ได้ญัตติเป็นสามเณรฝ่ายธรรมยุตที่นี้ โดยมีพระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม เป็น พระอุปชฌาย์ ออกพรรษาแล้วเดินธุดงค์ต่อไป หัวหน้าคณะคือ พระอาจารย์อุ้นเนื้อ

พ.ศ. ๒๔๗๔ จำพรรษาที่วัดป่าสาละวัน อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

พ.ศ. ๒๔๗๕ ออกพรรษาแล้วเดินทางกลับไปเยี่ยมญาติโยม ที่บ้านบ่อชะเนง อำเภอบ้านนา จังหวัดอุบลราชธานี จากนั้นตั้งใจจะออกธุดงค์ ติดตามอาจารย์และเพื่อนสามเณรที่แยกย้าย กันไปหลังจากจำพรรษาที่วัดป่าสาละวัน ได้ทราบข่าวว่าเพื่อนสามเณร ๒ องค์ ที่เดินธุดงค์ไปล่วงหน้าได้ มรณภาพเพราะไข้ป่า จึงเกิดความคิดว่าเรายังเด็กเกินไปที่จะออกธุดงค์ในวัยนี้ ควรศึกษาเล่าเรียนพระ ปรียัติธรรมก่อน จึงได้อยู่จำพรรษาที่วัดอรัญญิกาวาส (วัดโพธิ์แก้ว) อำเภอเมืองนครพนม จังหวัด นครพนม เพื่อเรียนพระปรียัติธรรมที่นั่นเป็นเวลา ๔ ปี

พ.ศ. ๒๔๗๙ พระอาจารย์เก็ง อธิมุตโตโก วัดโพธิ์ชัย ตำบลสามยม อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม ซึ่งเป็นพระอาจารย์ผู้ชักนำให้เรียนพระปริยัติธรรม ได้พบกับพระรัชชมงคลมุนี (เทศ นิทุเทศโก) เจ้าอาวาสวัดสัมพันธวงศ์ กรุงเทพฯ ขณะเดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจอยู่ที่จังหวัดระยอง พระอาจารย์เก็ง ได้กล่าวฝากสามเณรมานิตกับเจ้าอาวาสวัดสัมพันธวงศ์ เมื่อรับฝากเรียบร้อยแล้วก็ส่งข่าวไปบอกให้ไปอยู่ที่วัดสัมพันธวงศ์ ดังนั้นจึงออกเดินทางพร้อมกับเพื่อนชื่อสามเณรทองทิพย์ (พระเทพเมธี อดีตเจ้าอาวาสวัดศรีโพธิ์เมือง อดีตเจ้าคณะจังหวัดสกลนคร (ธ) ปัจจุบันมรณภาพแล้ว) ไปพักที่จังหวัดสกลนครหนึ่งคืนแล้วเดินทางไปขึ้นรถไฟที่จังหวัดอุดรธานี เมื่อลงรถไฟที่สถานีรถไฟหัวลำโพงกรุงเทพฯแล้ว ได้สอบถามตำรวจถึงเส้นทางไปวัดสัมพันธวงศ์ จนกระทั่งถึงวัดและพักค้างคืน เช้าวันรุ่งขึ้นจึงไปกราบเจ้าอาวาส ซึ่งให้ไปพักอยู่ที่กุฏินิตยเกษม และอยู่ในกำกับดูแลของพระเนกขัมมมุนี (เฉย โสโธโร) ซึ่งภายหลังได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นที่พระเทพปัญญามุนี อดีตเจ้าอาวาสวัดสัมพันธวงศ์ จากนั้นก็พำนักอยู่ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม ในสำนักเรียนวัดสัมพันธวงศ์ตามที่ได้ตั้งใจไว้

การอุปสมบท

พ.ศ. ๒๔๘๐ อายุ ๒๐ ปี ได้อุปสมบทโดยมีพระรัชชมงคลมุนี (เทศ นิทุเทศโก) เจ้าอาวาสวัดสัมพันธวงศ์ เป็นพระอุปัชฌาย์ พระครูสุวรรณ ชุตินุโร เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระครูปลัดเส็ง ทินนุโร เป็นพระอนุสาวนาจารย์

การศึกษาพระปริยัติธรรม

พ.ศ. ๒๔๗๕ สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ได้เริ่มศึกษาพระปริยัติธรรมที่วัดอรัญญิกาวาส (วัดโพธิ์แก้ว) อำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม หลังจากบวชเป็นสามเณรมาแล้ว ๓ ปี สอบได้ ดังนี้

พ.ศ. ๒๔๗๖ นักธรรมชั้นตรี

พ.ศ. ๒๔๗๘ นักธรรมชั้นโท

พ.ศ. ๒๔๗๔ เดินทางไปศึกษาเล่าเรียนต่อที่กรุงเทพมหานครและจำพรรษาที่วัดสัมพันธวงศ์ตลอดมา โดยสำเร็จการศึกษาปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลี ดังนี้

พ.ศ. ๒๔๘๐ เปรียญธรรม ๓ ประโยค

พ.ศ. ๒๔๘๑ เปรียญธรรม ๔ ประโยคและนักธรรมชั้นเอก

พ.ศ. ๒๔๘๔ เปรียญธรรม ๕ ประโยค

พ.ศ. ๒๔๘๖ เปรียญธรรม ๖ ประโยค

พ.ศ. ๒๔๘๘ เปรียญธรรม ๗ ประโยค

พ.ศ. ๒๔๙๒ เปรียญธรรม ๘ ประโยค

พ.ศ. ๒๔๙๙ เปรียญธรรม ๙ ประโยค

หน้าที่การงาน

งานการศึกษา

พ.ศ. ๒๔๘๑ ครูผู้ช่วยสอนบาลีไวยากรณ์

พ.ศ. ๒๔๘๔ ครูสอนบาลีไวยากรณ์

พ.ศ. ๒๔๘๖ ครูสอนธรรมบทขั้นต้น
พ.ศ. ๒๔๘๗ ครูสอนธรรมบทขั้น ป.ธ.๓
กรรมการตรวจสอบบาลีสนามหลวง
พ.ศ. ๒๔๘๘ ครูสอน ป.ธ.๔ และเป็นครูสอน ป.ธ. ๕ - ๖ ในปีต่อ ๆ มาจนเป็นครูใหญ่ประจำ
สำนักเรียนและเป็นผู้อำนวยการศึกษาวัดสัมพันธวงศ์

กรรมการตรวจสอบธรรมสนามหลวง
พ.ศ. ๒๔๘๙ ได้รับตราตั้งเป็นครูสอนพระปริยัติธรรมสำนักเรียนวัดสัมพันธวงศ์
งานการศึกษาปัจจุบัน (๒๕๕๐)
กรรมการมูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประธานคณะกรรมการศึกษาสงเคราะห์
ประธานที่ปรึกษา มูลนิธิโรงเรียนวัดสัมพันธวงศ์
ที่ปรึกษาคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา

งานการปกครอง

พ.ศ. ๒๔๘๕ เลขานุการเจ้าคณะธรรมยุต จังหวัดธนบุรี-นนทบุรี-ปทุมธานี

พ.ศ. ๒๔๙๙ พระวินัยธรจังหวัด

พ.ศ. ๒๕๐๓ ผู้ช่วยหัวหน้าพระธรรมธรคณะธรรมยุต

พ.ศ. ๒๕๑๑ รองเจ้าคณะภาค ๘ - ๑๐ (ธ)

รองเจ้าอาวาสวัดสัมพันธวงศ์

พ.ศ. ๒๕๑๔ เจ้าอาวาสวัดสัมพันธวงศ์และพระอุปัชฌาย์วิสามัญ

พ.ศ. ๒๕๑๖ รองเจ้าคณะภาค ๑๐, ๑๑ (ธ)

พ.ศ. ๒๕๑๙ ผู้รักษาการเจ้าคณะภาค ๙, ๑๐, ๑๑ (ธ)

เจ้าคณะภาค ๑๑ (ธ) (๑ กรกฎาคม ๒๕๑๙)

พ.ศ. ๒๕๒๑ กรรมการมหาเถรสมาคม จนถึงปัจจุบัน

พ.ศ. ๒๕๔๓ ประธานเจ้าคณะภาค ๘, ๙, ๑๐, ๑๑ (ธ)

พ.ศ. ๒๕๕๐ ที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค ๑๑

คณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

กรรมการเถรสมาคมธรรมยุต

ประธานกรรมการพิจารณาตั้งชื่อวัด

ประธานมูลนิธิ สัจจนิโณอนุสรณ์

ประธานมูลนิธิ หลวงปู่แหวน สัจจนิโณ

ประธานที่ปรึกษาคณะสงฆ์ธรรมยุตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ที่ปรึกษาคณะกรรมการความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา

ฯลฯ

งานเผยแผ่และสาธารณูปการ

- พ.ศ. ๒๕๑๕ ไปนมัสการสังเวชนียสถานทั้ง ๔ ตำบล ที่ประเทศอินเดีย
- พ.ศ. ๒๕๑๘ ไปนมัสการปูชนียวัตถุและปูชนียสถาน มีพระทันตธาตุ เป็นต้น ที่ประเทศศรีลังกา
- พ.ศ. ๒๕๓๓ เดินทางไปตรวจการคณะสงฆ์ เยี่ยมวัดไทย และประชาชนชาวไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา
- การตรวจชำระพิมพ์อรรถกถาพระไตรปิฎกถวายสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ครบ ๕ รอบ
- พระอุปัชฌาย์อุปสมบทพระภิกษุ จำนวน ๗๐ รูป เถลิงพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ครบ ๕ รอบ
- หัวหน้าพระธรรมทูตสายที่ ๕
- พ.ศ. ๒๕๓๗ ประธานดำเนินการสร้าง “พระพุทธสันติสุขไพศาล – อุดมมงคลจักรวาลประสิทธิ์” ขนาดหน้าตักกว้าง ๕.๖ เมตร สูง ๑๐.๕๐ เมตร ประดิษฐาน ณ วัดบ้านเก่าบ่อ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดอำนาจเจริญ จนแล้วเสร็จ จัดให้มีการสมโภชเมื่อวันที่ ๒๘ - ๒๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๗ ในการนี้สมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ทรงประทานพระบรมสารีริกธาตุไปบรรจุในองค์พระด้วย ปัจจุบันส่วนราชการในจังหวัดอำนาจเจริญ ใช้บริเวณลานรอบองค์พระเป็นศูนย์กลางในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในวันสำคัญต่าง ๆ
- พ.ศ. ๒๕๔๒ พระอุปัชฌาย์บรรพชาอุปสมบท พระภิกษุสามเณร จำนวน ๔๑ รูป เถลิงพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ในวโรกาสทรงเจริญพระชนมายุครบ ๖ รอบ ณ วัดสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร
- พ.ศ. ๒๕๔๓ ประธานเจ้าคณะภาค ๘, ๙, ๑๐, ๑๑ (ธ) และเป็นประธานจัดประชุม พระสังฆาธิการ และตรวจธรรมสนามหลวงชั้นตรี ภาค ๘, ๙, ๑๐, ๑๑ ซึ่งในแต่ละปีมีพระสังฆาธิการเข้าร่วม ประชุมประมาณ ๑,๕๐๐ รูป
- พ.ศ. ๒๕๔๖ ประธานดำเนินการสร้าง “ถาวรเจติยมหาวิหาร” วัดบ้านเก่าบ่อ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดอำนาจเจริญ ฯลฯ

สมณศักดิ์

- พ.ศ. ๒๕๔๙ พระราชาคณะชั้นสามัญที่พระอริยมณี
- พ.ศ. ๒๕๐๗ พระราชาคณะชั้นราชที่พระราชกวี
- พ.ศ. ๒๕๑๔ พระราชาคณะชั้นเทพที่พระเทพปัญญาภรณ์
- พ.ศ. ๒๕๑๕ พระราชาคณะชั้นธรรมที่พระธรรมบัณฑิต
- พ.ศ. ๒๕๓๒ รองสมเด็จพระราชาคณะที่พระอุดมญาณโมลี
- พ.ศ. ๒๕๔๕ สมเด็จพระราชาคณะที่สมเด็จพระมหาธีรวงศ์

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ คณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช กรรมการมหาเถรสมาคม และเจ้าอาวาสวัดสัมพันธวงศารามวรวิหาร กรุงเทพมหานคร มีอายุครบ ๙๐ ปี ในวันที่ ๒๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ นับเป็นพระมหาเถระซึ่งมีชาติภูมิเป็นชาวอุบลราชธานีโดยกำเนิด เป็นพระสุปฏิปันโนที่ได้ชื่อว่า “ผู้ปกครอง กัมมัฏฐาน กลางมหานคร” มีวัตรปฏิบัติเรียบง่าย งดงาม นำเลื่อมใส ดุจเดียวกับพระกัมมัฏฐานที่ครั้งหนึ่งเคยเดินธุดงค์ไปบนเส้นทางเดียวกับพระกัมมัฏฐานสายหลวงปู่มั่นภูริทตฺโต เน้นการปฏิบัติภาวนาพร้อมกับการปฏิบัติเคร่งครัดตามพระธรรมวินัย ก่อนจะหันเหชีวิตมุ่งหน้าสู่การเรียนพระปริยัติธรรมตามแนวทาง “คันถธุระ” จนประสบผลสำเร็จสูงสุด ได้เปรียญธรรม ๙ ประโยค และได้้น้อมนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์มาสู่การปฏิบัติ อบรมสั่งสอนพุทธบริษัท บริหารการคณะสงฆ์ นำความเจริญรุ่งเรืองให้กับพระพุทธศาสนาโดยรวม

การที่สมเด็จพระมหาวีรวงศ์มีความเป็นพระวิปัสสนาธุระและพระคันถธุระไปพร้อมกัน สามารถผสมผสานองค์ความรู้ทางด้านทฤษฎี (คันถธุระ) และองค์ความรู้ด้านปฏิบัติ (วิปัสสนาธุระ) ได้อย่างลงตัวและเหมาะสม จนมีการเรียกขานในบรรดาศิษยานุศิษย์และผู้เคารพศรัทธาว่าท่านเป็น “กัมมัฏฐานกลางกรุง” ประกอบกับท่านเป็นสมเด็จพระราชาคณะเลื่อมใสเชื่อใจชาวอุบลราชธานี รูปที่ ๔ และเป็นสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ รูปที่ ๗ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ นับเป็นเกียรติประวัติที่งดงามสูงยิ่งและสมควรได้รับการยกย่อง สรรเสริญ เชิดชูเป็น “ปราชญ์” ของชาวอุบลราชธานีอย่างแท้จริง

ตัวอย่างพระธรรมเทศนา คติธรรม และข้อคิดเห็นบางตอน

ของสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (มานิต ถาวโร)

๑. “มาฆบูชาเถา” แสดงทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง ๙ อ.ส.ม.ท. วันพุธที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๑ ความโดยสรุปดังนี้
วันมาฆบูชาเถามีเพ็ญเดือน ๓ เป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเป็นปฐมโพธิกาล หลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วไม่นาน (ประมาณ ๙ เดือน) ได้มีการประชุมพระสงฆ์สาวกครั้งใหญ่เป็นครั้งแรก มีพระสาวกจำนวน ๑,๒๕๐ องค์ ซึ่งล้วนแต่เป็นพระอรหันต์ซึ่งนิมิตและเอหิภิกขุอุปสัมปทา (บวชโดยพระพุทธเจ้า) มาประชุมพร้อมกันโดยมิได้นัดหมาย พระพุทธองค์ได้แสดงโอวาทปาฏิโมกข์ คือธรรมที่เป็นประธานและหลักการอันเรียกว่า “หัวใจพระพุทธศาสนา” เป็นหลักธรรมคำสอนที่พระองค์ได้ตรัสรู้แจ้งเห็นจริง พร้อมทั้งอบรม สั่งสอนบรรดาพระสาวกทั้งหลาย ได้รู้แจ้งเห็นจริงจนบรรลุพระอรหันต์ซึ่งนิมิตแล้ว ก่อนที่พระองค์จะเสด็จดับขันธปรินิพพาน ๓ เดือน หรือเรียกว่า ทรงปลงอายุสังขารก็มีการประชุมพระสงฆ์สาวกลักษณะเดียวกัน

พระพุทธองค์ได้ตรัสเรื่อง “บูชา” ในมงคลสูตรว่า “บูชาบูชาชื่อนิยานัน เอตมมมงคลมุตตม” การบูชาเถาเป็นมงคลสูงสุด ลักษณะบูชาเถา มี ๒ ประการคือ “อามิสบูชา” การบูชาหรือสักการะด้วยสิ่งของมีดอกไม้ รูป เทียน ข้าว ปลา อาหาร เสนาสนะ เป็นต้น “ปฏิบัติบูชา” การบูชาหรือสักการะด้วยการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระองค์เถาเป็นการบูชาที่ประเสริฐที่สุด ดังนั้น “มาฆบูชา” จึงเป็นการบูชาทั้ง ๒ อย่าง

สำหรับการบูชาในโอวาทปาฏิโมกข์ เป็นหลักการที่ควรบูชาด้วยการปฏิบัติอย่างยิ่ง โดยแบ่งความสำคัญออกเป็น ๓ ตอน คือ

ฉันไม่โกรธ ฉันจะไม่โกรธ จึงไม่ใช่แต่เพียงความคิดนี้ที่อยู่ในใจ หรือจะภาวนาว่า ฉันไม่โกรธสัก ร้อยครั้ง พันครั้ง ก็ยังไม่พอ ความโกรธ ความขุ่นเคือง ซึ่งเกิดขึ้นเป็นครั้งแรก หากดับไม่ได้จะกลายเป็น โทสะและพยาบาททันที ความโกรธเป็นกองไฟที่เผาใจให้เราร้อนมาตลอดกาลนาน แม้ปัจจุบันนี้ ก็ยังคุกรุ่นอยู่เสมอ ดับได้ยาก เพราะเชื้อที่ก่อให้เกิดไฟลุกโพล่งมีอยู่มากมาย ไฟจึงไม่ยอมดับ

ความโกรธเกิดจากความรัก คนรัก สิ่งที่ดีน่ารัก หากใครแสดงความเกลียดชังต่อบุคคลหรือสิ่งของ เช่นนั้นก็พลอยโกรธผู้นั้น แม้จะไม่เคยรู้จักคุ้นเคยกันก็ตาม และผู้ที่โกรธ หรือสิ่งของที่ไม่พอใจ ใครไป แสดงความรักใคร่พอใจเข้าก็โกรธทันที หรืออาจจะโกรธตามใจ เพียงนึกว่าไม่ชอบก็พาลคิดสร้างเหตุต่าง ๆ มากมายเพื่อโกรธนั่นเอง ให้ความโกรธเผาตนเอง เพื่อเผาผู้อื่นต่อไป การที่จะป้องกันไม่ให้ความโกรธเกิดขึ้น อยู่ที่ความรู้ตัว รู้จักไฟคือความโกรธ

ความอดทนจึงเป็นธรรมสมบัติอันประเสริฐ ที่ไม่ยอมให้ความโกรธมีโอกาสปรากฏ เหมือนไม่รู้ไม่ เห็นว่ามีใครเป็นผู้ทำร้าย ผู้ที่จะทำไม่ใช่แต่เพียงคิด จึงเป็นผู้ไม่โกรธ เพราะรู้จักโทษของความโกรธนั้น ๆ ได้ดีกว่า ไม่มีประโยชน์อะไร การขาดสติสัมปชัญญะจึงทำอะไรได้ทุกอย่าง แม้แต่พ่อแม่บังเกิดเกล้าก็กล้า ทำร้ายได้

ดับโกรธ ไม่เหมือนดับไฟ โกรธแม้อดับไปแล้วก็ตาม ยังมีทางที่จะเกิดขึ้นได้เสมอ เพราะเวลาดับไฟ เองย่อมเก็บเชื้อเอาไว้เสมอ คือ โมหะ ความหลงเราคิดว่าดี ว่าถูก โมหะนี้เองที่แสดงออกมาทางกายและ วาจา แล้วกลับเป็นโมหะ ซึ่งเหมือนตะกอนที่ตกทับซ้อน จนยึดถือว่าเป็นตัวตนเรา เขาก็เพิ่มโมหะ ความ หลงให้มากขึ้น แม้บางครั้งแสงสว่างจะลอดเข้าไป ทำให้เป็นผู้มีเมตตา กรุณาบ้าง แต่ก็ไม่สม่ำเสมอ เพราะ ความยึดมั่นถือมั่นในชั้น ๕ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ว่าเป็นตัวตนอยู่ ยังไม่เห็นถึง ความเปลี่ยนแปลงแห่งไตรลักษณ์ คือ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นของไม่ใช่ตัวตน

เวลาโกรธเห็นการกระทำของตนดีหมด เห็นการกระทำของผู้อื่นขวางตาหมด เห็นแต่คุณมองไม่ เห็นโทษ เห็นบุญ ไม่เห็นบาป การมีธรรมะอยู่ในใจจึงเหมือนมีผู้ตักเตือนสติสัมปชัญญะ ความเหนียวรั้ง อดทนเพียงตัดสิ้นใจเร็วนัก ตรวจตราพิจารณาให้รอบคอบ มีเวลาพอได้สังเกตอย่างใกล้ชิด แยกคุณ และโทษ ออกจากกัน ความโกรธก็จักกลายเป็นความเยือกเย็น เพราะไม่ยอมทำลายความดีของตน หรือเป็นอย่าง คนที่กำลังร้อนด้วยความโกรธ นั้นแหละคือ ธรรมสังเวชให้เกิดความสำนึก หรือดูคนอื่นโกรธ ลองฟัง คำพูดดูบ้างว่าเป็นเช่นไร เมื่อเราโกรธก็เหมือนกัน คงเป็นยักษ์เป็นมาร กระโดดโลดเต้น โดยไม่รู้สีกตัว

ไม่โกรธ เพราะความโกรธไม่มีอะไรดี หรือปล่อยให้คนอื่นโกรธตามลำพัง อดทนตอบไม่โกรธ ได้ จึงเหมือนอยู่ในวรรคคือความสุข โกรธจึงเหมือนตกนรก คือความทุกข์ ผู้ที่ตัดความโกรธได้ ไม่ต้อง เสร์สาโศกเสียใจในภายหลัง ผู้ที่อดทนต่อถ้อยคำหยาบคายได้ ไม่ต้องโกรธ เป็นผู้มีธรรมอันอุดม

นักปราชญ์สรรเสริญคุณมีธรรมไม่โกรธบุคคลต่ำทรามกว่าตน ความไม่โกรธเป็นความอดทนอย่าง สูงสุด การฝึกฝนในทางที่ดี ควรพยายามฝึกเป็นคนไม่โกรธ เมื่อความโกรธเกิดขึ้นก็รู้จักใช้สติสัมปชัญญะ ระงับ มีความอดทนสร้างจิตให้มั่นคงแน่วแน่ ไม่ว่าจะไปตามอารมณ์ ไม่ดูต้นเหมือนสัตว์ รู้จักปกครอง ตนเอง ความไม่โกรธจักทำให้ทุกท่านเป็นคนได้สมบูรณ์แบบ

(สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า มาณิต ถาวโร, ๒๕๕๐ : ๑๕๕ - ๑๕๖)

๓. “พุทธธานุสสติ”

มีนักปฏิบัติหลายสำนักวิพากษ์วิจารณ์ค่อนข้างต่อพระกัมมัฏฐาน สายพระอาจารย์มั่นที่เจริญกัมมัฏฐาน ใช้พุทธธานุสสติ การรำลึกถึงคุณพระพุทธรูปว่า “พุทโธ” เป็นบทบริกรรมภาวนา เป็นเพียงสมรรถกัมมัฏฐาน ไม่สามารถบรรลุผลนิพพานได้ ต้องเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน ใช้รูปนามหรือชั้นที่ ๕ เป็นหลักพิจารณาไตรลักษณ์ คือ ทุกขัง อนิจจัง อนัตตา เป็นอารมณ์จึงจะสมปรารถนาเจริญก้าวหน้า และให้บรรลุผลนิพพานได้ อาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ ซึ่งชาวพุทธถือกันว่าเป็น “ตู้พระไตรปิฎกเดินได้” ให้ความเห็นว่าคนที่พูดอย่างนั้น หรือมีความเห็นอย่างนั้นเป็นคนค่านพระพุทธรูป คือ พระไตรปิฎก ได้ยกพระบาลีในพระไตรปิฎกเล่ม ๒๐ หน้า ๓๙ ข้อ ๑๗๕ ขึ้นมา ยืนยันว่า เอกธมฺโม ภิกขเว ภาวีโต พหุสสิโก โท เป็นต้น ความว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรมข้อหนึ่งอันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้วยอมเป็นไปเพื่อความเบื่อหน่ายโดยส่วนเดียว เพื่อคลายกำหนด เพื่อความดับ เพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้เพื่อนิพพาน ธรรมข้อหนึ่งคืออะไร คือพุทธธานุสสติ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรมข้อหนึ่งนี้แล อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ยอมเป็นไปเพื่อความเบื่อหน่ายโดยส่วนเดียว ฯลฯ เพื่อนิพพาน

เมื่อพระบาลีพระไตรปิฎกมีปรากฏชัดเจนว่า ผู้เจริญพุทธธานุสสติ คือการระลึกถึง พระคุณเจ้า ได้ผลานิสงส์ถึง ๗ อย่าง มีความเบื่อหน่ายโดยส่วนเดียว เป็นต้น มีนิพพานเป็นที่สุด เช่นนี้ คนที่คัดค้านติกว่าพระพุทธรูป ปล่อยเขาไป และได้ความเห็นต่อไปว่า พระรุดงค์กัมมัฏฐานสายพระอาจารย์มั่นที่ปฏิบัติกันเจริญแพร่หลายในภาคอีสาน และแผ่ขยายออกไปทุกภาคของประเทศไทยไปถึงต่างประเทศก็มีเป็นการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตรงต่อพระพุทธรูป คือ พระไตรปิฎกโดยไม่ต้องสงสัย

ฉะนั้น ขอให้พุทธศาสนิกชนผู้สนใจในธรรมปฏิบัติรับฟังไว้ ถ้าในพระไตรปิฎกฉบับดังกล่าว มีทั้งภาษาไทยและภาษาบาลี และในที่เดียวกันนั้นหน้าและข้อถัดไปยังปรากฏชัดแจ้งว่า อนุสสติ ๙ ข้อต่อไปจากพุทธธานุสสติ เป็นธรรมข้อหนึ่ง (เป็นธรรมเอก) แต่ละข้อที่บุคคลเจริญแล้วทำให้มากแล้ว ย่อมได้ผลานิสงส์ ๗ อย่างเช่นเดียวกัน ทั้งหมดเป็นการยืนยันรับรองอย่างหนักแน่นในวิธีการปฏิบัติสมาธิกัมมัฏฐานสายพระอาจารย์มั่น ในที่ทุกสถานในกาลทุกเมื่อ ถ้าไม่เป็นอย่างว่าคงไม่เจริญแพร่หลายมาจนถึงทุกวันนี้

(งานมอบฉลองพระบัญชาฯ, ๒๕๔๖ : ๓๔ - ๓๕)

หนังสืออ้างอิง

ศูนย์บริการสื่อสารศึกษา สำนักงานหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พระปรมาจารย์สายพระ

กัมมัฏฐานท่านพระ อาจารย์เสาร์ กนฺตสีลเถร มีนาคม ๒๕๔๖ กทม. แผ่น VCD. ๙๐ ปี สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (มานิตย์ ถาวร มหาเถระ)

ศิษยานุศิษย์. งานมอบฉลองพระบัญชา แต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัดอำนาจเจริญ ณ วัดบ่อชะเนง ตำบลหนองแก้ว อำเภอหัวตะพาน จังหวัดอำนาจเจริญ. อุบลราชธานี, สากลการพิมพ์, ๒๕๔๖.

เจริญ-วรรณ สิริวัฒนภักดี. สมเด็จพระมหาธีรวงศ์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์, ฉลองอายุวัฒนมงคล ๙๐ ปี สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ถาวรมหาเถระ) วัดสัมพันธวงศารามวรมหาวิหาร. กรุงเทพฯ, ศิลปสยามบรรจุกิจภัณฑ์และการพิมพ์, ๒๕๕๐.

สำนักงานวิเทศสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธำมาสน์